

ATRIUM és el que donà aquest nom venerable al conservador llogaret de l'espallam de Rocacorba; en contrast amb el nom pre-romà (iberoide) de *Biert*, i el rebregat romanisme de *Canet*, els dos pobles veïns.

<sup>1</sup> Procurant adobassar-ho l'*AlcM*, i agafant-se a l'al·lusió a *Adria*, troba un testimoni (dialectal) d'una variant *Atria*, el nom venecià (en el *TbLL* II, 1096), però és dada excepcional, i ¿què té a veure la Mar Adriàtica amb la muntanya catalana? — <sup>2</sup> També en tractà bastant bé Rohlf's en la seva tesi doctoral <sup>10</sup> «*Ager, area, atrium in Romanisch*».

*Adulgebet* (Albaida) (?), V. *Abdulgelil*  
*Adurà* (CastPna.), V. *Ador Aest* r., V. *Merlès*  
*Afrau*, V. *frau*

#### AFRE, Puig d'~

Prop de Pruit: una de les dues moles que hi ha en la serra de Collsacabra a l'E. d'Aiats. Del NP *Afre* provinent del germ. *ÁFRIM* (Först. 20) que fou usual en català: *Arnall Affre* a. 1084 a Organyà (*BABL* VIII, 532). Amb això coincideix el nom del Santuari de *Sta. Afra* o *Afre* del te. de St. Gregori (Gir.), *GGC*, p. 32, i *IGC*; Casac. hi anotava també un veïnat de *Santáfra* (a Girona, a. 1920), i jo també ho vaig oir a Llorà (XLIV, 112). Monsalv. XVIII, 79-83, dóna una inscripció de 1760 trobada a l'ermita amb la grafia *Santa Afra* <sup>30</sup> i altres d'iguals, de les campanes; igual ho escriuen els goigs: «a la gloriosa Santa Afra». En les *VidesR*, f° 230r<sup>ob</sup>, *N'Afra* és la meretriu convertida per Sant Narcís, que després es torna una santa. D'altra banda l'Església ha acceptat també la tradició de dos màrtirs, <sup>35</sup> *Afra* i la seva neboda *Afra*, sacrificats a Augsburg l'any 304: es tracta doncs del NP II. *Afer*, -ri (pròpiament 'africà'). Hi ha hagut, doncs, coincidència de dos NPP d'etimologia diferent; si bé, tanmateix, és probable que, fins en el nom gironí, s'hi hagi sumat el NP <sup>40</sup> germànic documentat supra.

#### AGE

Llogaret de Cerdanya, veg. *E. T. C.* I, 154 i 108 i nota 1 s. v. *Áger*.

#### AGELL

Localitat agregada al terme de Cabrera, prop de Martaró: són dos veïnats bessons *Agell* de Baix i de Dalt. Ja s'ha dit algunes vegades que deu venir del llatí *AGELLUS* diminutiu de *ager* 'camp'. Podia quedar al-<sup>35</sup> gun dubte, perquè aquest ètimon llatí no ha sobreviscut en les llengües romàniques, i els qui ho han dit tampoc no donaren proves que *Agell* sigui nom antic. Quant a això no hi ha dubte, però, car en trobem ja el nom en el S. x: «in *Agello*», a. 985, en el *Liber An-* <sup>60</sup>

*tiquitatum* de la Seu de Bna. (f° 24). I més ens conforta veure que el mot *Agell* es repeteix en toponímia: car n'hi havia un altre en l'antic terme de Terrassa: un doc. de 896 situa un paratge «in terminio de *Agello*», i després ja apareix en forma catalana, *Agel*, en un de 1004 (*BABL* VII, 387, 398). D'altra banda en dominis romànics veïns, car *Agel* es una localitat del dept. Erau, que ja consta com *Agellum* en document de 782 (Skok, *ZRPb* XXXIX, 608). A Toscana hi ha bastants NLL *Agello* i d'altres reduïts a *Gello*: per cert Pieri, que ens els enumera (*Top. della V. dell'Arno*, 300), creia que no ha sobreviscut enlloc més.

Abundor que em mou a sospitar-ne un altre cas, en un nom de Cerdanya que no coneixem exactament, i que Delcor, en els docs. de Jueus de Puigcerdà, identifica amb un «Puig de *Agells*». Si aquesta és una dada antiga, molt fàcilment sospitaríem que és grafia imperfecta per *Agells*; ara bé en els seus docs., que són de la segona meitat del S. XIII, ell llegeix d'altra banda <sup>20</sup> (*Sejarad*, 1966, 32-35) *Podio Angidorum*: com que una cosa no lliga amb l'altra, sembla que hi ha err. de còpia, que podria ser *d* per *l*, d'acord amb l'altra forma, i llavors seria *-ilorum*, i no havent-hi explicació lingüística per a aqueix *Ang*-, és fàcil que havent-hi cregut a tort una *ā* en la inicial, estigués realment per *de Agells* llatinitzat *Angellorum*.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Passat que fos un *puig dels Angels*, però aquest tampoc lligaria gaire amb cap de les dues grafies i amb la manca d'article en la catalana; i així com així, no és idea que semànticament llisqui sense justificació explícita.

#### AGER

La històrica vila i collegiata al N. de Balaguer i al peu del Montsec occidental. En aquesta obra de lingüistes l'article anirà només orientat envers l'etimologia i història del nom, i se'ns permetrà procedir sumàriament en les qüestions erudites que depenen sobre-<sup>45</sup> tot de la història del lloc, el castell i la seva entitat religiosa, que coneixem però no descabdellarem ni hi argumentarem, ni donant gaire les raons que ens fan atribuir les mencions antigues i justificar la distinció que hi fem amb el nom semblant d'algun altre lloc.

PRON. POP. *áize*, amb lleus matisos, és com ho hem sentit a Albesa (1931), a Balaguer, Tartareu etc. i a Ager mateix i els seus agregats (1956) (pertot amb *r* muda).

<sup>50</sup> DOC. ANT. En atenció a la importància del lloc donarem amb més context que no solem fer-ho, algunes de les mencions, les més instructives.

C. 1061: «--- sarraceni ipsum castrum et villam de *Ager* ceperunt, omnes scripturas --- cremaverunt et deleverunt» que Balari (*Orig.*, 274) va llegir al mateix arxiu d'Ager (n. 55). Es tracta de la devastació sarraïna en el S. xi.

A. 1056. En una donació del castell de Mur, consta com una de les principals afrontacions: «affr. praefatum castrum de Muro ab oriente in termino de Limin-